

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.4.15140>
УДК 378.091.2:378.011.3-052:303.62

С. А. Моргунцова

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8998-201x>

О. В. Возний

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6499-8960>

О. О. Кокарь

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7195-6999>

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В ОЦІНЦІ ЗДОБУВАЧІВ

S. A. Morguntsova, O. V. Voznyi, O. O. Kokar

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE ASSESSMENT OF GRADUATES

Анотація. Вивчення думки здобувачів вищої освіти є добрим стимулом удосконалення навчального процесу, покращення роботи внутрішньої системи якості освіти університету. Нами було опитано 297 здобувачів вищої освіти, яких ми розподілили на чотири групи залежно від курсу навчання. Була створена анкета, яка складалася з 21 питання. Повністю задоволені створеними в університеті соціально-побутовими умовами для адаптації до студентського середовища 85,9% респондентів. Мають деякі нарікання із цього питання 11,5% опитаних. Лише 2,6% студентів незадоволені створеними умовами. Беззаперечно позитивним можемо вважати той факт, що 92,9% здобувачів задоволені якістю освітнього процесу в ЗДМФУ. На думку 72,9% опитаних, в організації освітнього процесу немає недоліків. Кількість респондентів, незадоволених якістю освітнього процесу, становить 7,2% опитаних. Ми задоволені, що 92,2% опитаних мають умови для опанування практичних навичок. На думку 31,4% студентів, є недоліки у створених умовах для опанування практичних навичок майбутньої професії. Незважаючи на те що 57,6% респондентів вважають оцінювання об'єктивним, ми виділили таку групу 37,4%, які зазначили, що оцінювання викладачами на заняттях та іспитах не є повністю об'єктивним. Ніколи не зустрічалися з випадками порушення доброчесності з боку викладачів 66,6% здобувачів. Неухильно зменшується кількість студентів, які зустрічалися з недоброчесністю особисто (до 9,8%) або чули про це негативне явище від своїх колег (до 16,1%). Принципів студентської доброчесності дотримуються 53,5% респондентів. Мають перспективу подальші розроблення та вдосконалення існуючих заходів і методів розвитку практично орієнтованого навчання з особливим урахуванням побажань здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: соціологічне дослідження, якість освітнього процесу, здобувачі вищої освіти.

Abstract. Examining the opinions of higher education students serves as a good incentive to improve the educational process and enhance the internal quality assurance system of the university. We surveyed 297 students, divided into four groups based on their year of study. A questionnaire consisted of 21 questions. A total of 85.9% of respondents were fully satisfied with the social and living conditions provided by the university for adaptation to the student environment. Some complaints were noted by 11.5% of the respondents, while only 2.6% of students were dissatisfied with the conditions. It is undoubtedly positive that 92.9% of students are satisfied with the quality of the educational process at ZSMPhU. According to 72.9% of respondents, there are no shortcomings in the organization of the educational process. The proportion of students dissatisfied with the quality of education amounts to 7.2%. We are pleased to note that 92.2% of respondents have adequate conditions for acquiring practical skills. However, 31.4% of students believe there are shortcomings in the conditions provided for mastering the practical skills of their future profession. Despite 57.6% of respondents considering the assessment to be objective, we identified a group of 37.4% who stated that the assessment by teachers during classes and exams is not entirely objective. A total of 66.6% of students have never encountered academic dishonesty from teachers. The number of students who have personally experienced dishonesty (under 9.8%) or have heard about it from their peers (under 16.1%) is steadily decreasing. A total of 53.5% of respondents adhere to the principles of student integrity. The further development and refinement of existing measures and methods for practically oriented education, with special consideration of student preferences, holds great potential.

Key words: sociological research, quality of the educational process, higher education students.

Вступ. Якість та ефективність навчання за освітньо-професійною програмою 221 «Стоматологія» залежать від кваліфікації професор-

сько-викладацького складу, матеріально-технічного забезпечення та раціональної організації всього навчального процесу [1]. Для аналізу стану та тенденцій покращення вищої освіти протягом останнього часу використовується

соціологічне опитування здобувачів вищої освіти [3; 4; 7].

Важливість соціологічного методу дослідження полягає у тому, що він найбільш повно відображає принцип зворотного зв'язку у вищій школі і може використовуватися для отримання динамічної інформації [1; 6]. Результати поглиблених соціологічних досліджень, з одного боку, сприяють виявленню резервів, покращенню організації, планування, підвищенню якості роботи університету в цілому, з іншого боку, дисциплінують викладачів, студентів і дають змогу виявити та усунути наявні недоліки [3; 5; 8].

Максимально об'єктивна оцінка рівня якості та ефективності навчального процесу, його професійної орієнтованості в умовах сформованої в нашій країні соціально-економічної ситуації неможлива без урахування думки здобувачів вищої освіти [2; 5].

Тому вивчення думки здобувачів вищої освіти є добрим стимулом удосконалення навчального процесу, покращення роботи внутрішньої системи якості освіти університету.

Мета дослідження. Вивчити думку здобувачів вищої освіти щодо стану організації навчального процесу за освітньо-професійною програмою «Стоматологія» у ЗДМФУ м. Запоріжжя.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження нами було проведено вивчення думки здобувачів вищої освіти про стан організації навчального процесу за спеціальністю «Стоматологія» у Запорізькому державному медико-фармацевтичному університеті. Було опитано 297 здобувачів вищої освіти, які навчалися у нашому університеті у 2021 р. Серед них жінки становили 159 (53,5%), чоловіки – 138 (46,5%) респондентів. Досягненню більш якісного аналізу результатів дослідження допоміг розподіл усіх опитаних на чотири групи залежно від курсу навчання. Перша група – студенти першого курсу становила 67 осіб (22,6%), друга група – студенти другого курсу – 68 (22,9%), третя група – студенти третього курсу – 71 (23,9%), четверта група – студенти четвертого курсу – 91 (30,6%).

Анкетування відбувалося з використанням незалежних автономних електронних ресурсів, анкети були у вигляді Google Forms. Респонденти відповідали на запитання анкети добровільно та анонімно. Анкета складалася з 21 питання, які можна згрупувати у п'ять функціональних блоків. Перший блок анкети містив питання, що дадуть змогу охарактеризувати створені соціально-побутові умови для адаптування до студентського середовища. Другий блок запитань дав змогу виявити рівень задоволеності здобувачами вищої освіти якістю освітнього процесу, третій блок – оцінити задоволеність студентами умовами для опанування практичними навичками. Четвертий

блок запитань розкривав задоволеність респондентами роботою викладачів. П'ятий блок запитань показав ставлення респондентів до питань порушення доброчесності. Окремо можна виділити запитання, де респонденти надавали свої пропозиції та побажання щодо поліпшення освітнього процесу.

Результати досліджень були оброблені сучасними статистичними методами аналізу на персональному комп'ютері з використанням пакету ліцензійної програми STATISTICA® for Windows 6.0 (StatSoft Inc., № AXXR712D833214FAN5).

Результати дослідження. Аналізуючи результати нашого дослідження, можемо констатувати, що повністю задоволені створеними в університеті соціально-побутовими умовами для адаптації до студентського середовища 85,9% респондентів. Мають деякі нарікання із цього питання 11,5% опитаних. Лише 2,6% студентів незадоволені створеними умовами. На нашу думку, це студенти, які не мали мотивації до навчання загалом та надали негативні відповіді на більшість запитань, що дає змогу групі аналізу припуститися думки щодо їхнього загального неопозитивного емоційного стану, в якому низька оцінка університету є частиною загальної структури настрою та позиціонування особистості. Порівняльний аналіз результатів соціологічного дослідження за 2019–2021 рр. на це запитання показав, що кількість незадоволених зменшується щороку – з 21,3% до 13,9%.

Основними перевагами створених в університеті соціально-побутових умов для адаптування були, на думку респондентів, забезпечення гуртожитком (24,0%), забезпечення спортивними майданчиками (21,6%) та забезпечення закладами харчування (19,9%). Також студенти задоволені заходами університету щодо безпеки та охорони здоров'я. На думку опитаних, основними недоліками створених в університеті соціально-побутових умов для адаптування були відсутність житлового фонду (7,2%) та низьке забезпечення безпеки. Порівняно з 2019 р. удвічі зменшилася кількість студентів, які відзначали ці недоліки. Але 81,1% респондентів відзначили, що недоліків немає. Ми помітили, що стать студента не впливала на структуру переваг та недоліків створених в університеті соціально-побутових умов до адаптування.

Беззаперечно позитивним можемо вважати той факт, що 92,9% здобувачів задоволені якістю освітнього процесу в ЗДМФУ. Відсоток респондентів із такою думкою постійно збільшується за рахунок зменшення кількості осіб, яких освітній процес задовольняє частково. На їхню думку, основними перевагами освітнього процесу є дружнє ставлення до студентів (28,1%), наявність заходів підтримки академічної добро-

чесності та протидії корупції (20,4%) та компетентність викладачів (19,4%). Стосовно критеріїв задоволеності освітнім процесом до п'ятірки увійшли об'єктивність викладачів, зрозумілість форм контрольних заходів та критеріїв оцінювання. Аналізуючи відповіді на запитання щодо недоліків освітнього процесу в університеті, ми помітили незначне зниження позитивних показників. На думку 72,9% опитаних, в організації освітнього процесу немає недоліків. Ця частка студентів збільшується з роками навчання за рахунок зменшення кількості осіб, які задоволені не повною мірою. Кількість респондентів, незадоволених якістю освітнього процесу, з роками не змінюється і становить 7,2% опитаних.

Ми помітили залежність між курсом, на якому навчаються студенти, та структурою переваг і недоліків освітнього процесу. Так, із віком переваги зміщуються в бік забезпечення зростання компетентності, об'єктивності викладачів і наявності заходів підтримки академічної доброчесності та протидії корупції. Стосовно недоліків, то структура зміщується у бік упередженості та некомпетентності викладачів. Респонденти жіночої та чоловічої статі мали однакову думку щодо наявності недоліків.

Одним з основних питань у підготовці спеціалістів стоматологічного профілю є професійна підготовка. Нам було дуже цікаво з'ясувати думку здобувачів стосовно питань опанування практичних навичок. Ми задоволені, що 92,2% опитаних мають умови для опанування практичних навичок. На їхню думку, основними перевагами опанування навичками в нашому університеті є сучасне матеріально-технічне забезпечення (21,6%), наявність тренінгових центрів (39,5%) та професіоналізм викладачів (20,9%). Нас засмутив той факт, що на думку 31,4% студентів, є недоліки в створених умовах для опанування практичних навичок майбутньої професії. На їхню думку, треба більше приділяти уваги питанням збільшення кількості тренінгових центрів, фантомів, муляжів та покращенню матеріально-технічної бази. Проте відсоток незадоволених із роками знижується. Ми виявили залежність від стажу навчання та задоволеності умовами для опанування практичних навичок майбутньої професії. На старших курсах зростає кількість задоволених студентів за рахунок зниження тих, хто був задоволений не повною мірою.

Задоволені роботою викладачів 97,1% здобувачів. І лише 2,9% респондентів мають нарікання із цього питання. На нашу думку, у цей відсоток увійшли студенти, у яких були значні проблеми з навчанням. Основними критеріями якості викладача були професіоналізм (38,6%), об'єктивність (26,2%), доброчесність (17,7%) та захопленість професією (17,5%).

Дуже суперечливі результати ми отримали, аналізуючи відповіді на запитання щодо задоволеності оцінюванням викладачами знань студентів. Незважаючи на те що 57,6% респондентів вважають оцінювання об'єктивним, ми виділили 37,4%, які зазначили, що оцінювання викладачами на заняттях та іспитах не є повністю об'єктивним. Такий розподіл результатів ми помітили під час аналізу відповідей на запитання: «Чи зрозумілі для Вас критерії оцінювання з дисциплін на практичних заняттях?», «Чи зрозумілі для Вас критерії оцінювання з дисциплін на іспитах, заліках?». Кількість респондентів, яким зрозумілі критерії оцінювання, становили відповідно 61,1% та 67,6% опитаних. Відсоток студентів, які мають питання до системи оцінювання, становив відповідно 38,9% та 32,4%. За результатами нашого дослідження жінки виявилися більш обізнаними стосовно критеріїв оцінювання на заняттях.

Ніколи не зустрічалися з випадками порушення доброчесності з боку викладачів 66,6% здобувачів. Треба зазначити, що кількість опитаних із такою точкою зору постійно збільшується щороку завдяки зусиллям колективу університету. Неухильно зменшується кількість студентів, які зустрічалися з недоброчесністю особисто (до 9,8%) або чули про це негативне явище від своїх колег (до 16,1%). Кількість опитаних, які не володіють інформацією щодо цього питання, залишається незмінною кожного року та становить 7,4%.

Принципів студентської доброчесності дотримуються 53,5% респондентів. Ця частка респондентів із кожним роком збільшується за рахунок зниження кількості студентів, які інколи порушують принципи доброчесності. Нам приємно визнати той факт, що кількість здобувачів, які багато разів особисто порушували студентську доброчесність, із роками зменшилася майже в два рази та становить 3,1%.

Більшість студентів вважає, що для ефективної протидії студентській недоброчесності треба організувати дійсну боротьбу із сайтами, які пропонують плагіат, – таких респондентів 16,1%; створити умови, які зменшують можливість недоброчесності, – 41,7% та створити атмосферу колективного засудження – 29,5%. Анулювати результати іспитів або взагалі відрахувати з університету – таку радикальну точку зору щодо протидії недоброчесності висловили 3,1% опитаних. Проте 9,5% студентів пропонували нічого не робити. Чи впливає стаж навчання студентів в університеті на відношення до цього питання? Безумовно, так. За нашим дослідженням, студенти старших курсів схильються до більш радикальних методів протидії недоброчесності.

Глибокий аналіз пропозицій та побажань дав змогу виявити, про що мріють здобувачі вищої освіти. Головне побажання – можливість багато-

разового напрацювання практичних навичок на звичайних заняттях та створення умов для опанування практичних навичок під час дистанційного навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведене дослідження показало, що значна частина здобувачів вищої освіти задоволена якістю освітнього процесу в Запорізькому державному медико-фармацевтичному університеті. Із кожним роком відбувається зниження кількості незадоволених студентів створеними умовами для навчання та зміна загальної структури критеріїв незадоволеності освітнім процесом. Незважаючи на те що

майже 2/3 респондентів вважають оцінювання об'єктивним, ми виділили таку групу студентів, які зазначили, що оцінювання викладачами на заняттях та іспитах не є повністю об'єктивним. Студенти старших курсів схильються до більш радикальних методів ефективної протидії недоброчесності.

Має перспективу проведення аналізу динаміки соціологічних досліджень серед викладачів, роботодавців та студентів для подальшого розроблення й удосконалення існуючих заходів і методів розвитку практично орієнтованого навчання з особливим урахуванням побажань здобувачів вищої освіти.

Список літератури

1. Анонімне опитування здобувачів вищої освіти як невід'ємна частина системи управління якістю дистанційного освітнього процесу / М.Л. Аряєв та ін. *Одеський медичний журнал*. 2023. № 1. С. 62–67. URL: <https://doi.org/10.32782/2226-2008-2023-1-13>
2. Вивчення вподобань здобувачів вищої освіти щодо організації навчального процесу / Л.Ф. Каськова та ін. *Український стоматологічний альманах*. 2022. № 2. С. 51–54. URL: <https://doi.org/10.31718/2409-0255.2.2022.09>
3. Застосування анкетного опитування студентів з метою підвищення якості викладання анатомії людини на стоматологічному факультеті / Н.В. Біденкота ін. *Сучасна стоматологія*. 2022. № 3–4. С. 45–49. URL: <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2022-3-45>
4. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах пандемії COVID-19 (за результатами анкетування) / Н.О. Теренда та ін. *Медицина освіти*. 2020. № 4. С. 57–60. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.4.11661>
5. Бережна А.В., Любченко А.О., Медведєва М.С. Оцінка ставлення здобувачів вищої

освіти за спеціальністю «Стоматологія» до дистанційного навчання: крос-секційне епідеміологічне дослідження. *Східноукраїнський медичний журнал*. 2022. Т. 10. № 1. С. 116–123. URL: <https://doi.org/10.21272/eumj>

6. Результати анкетування студентів щодо особливостей реалізації дистанційного навчання / О.Б. Рябушко та ін. *Вісник проблем біології і медицини*. 2021. Вип. 2. С. 165–169. URL: <https://doi.org/10.29254/2077-4214-2021-2-160-165-169>

7. Стрільчук Л.М., Склярів Є.Я., Січкоріз О.Є. Дистанційне навчання: нові проблеми чи нові можливості (за результатами опитування учасників навчального процесу). *Медицина освіти*. 2022. № 2. С. 39–45. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2022.2.13267>

8. Шинкар О.В. Організація дистанційного навчання в Донецькому Національному медичному університеті. Проблеми і переваги очима студентів. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 4. С. 67–70. URL: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2023.4.14429>

References

1. Ariaiev, M.L., Biriukov, V.S., Usenko, D.V., Kaplina, L.Ye., Senkivska, L.I., & Desiatska Yu.V. (2023). Anonimne opytuvannya zdobuvachiv vyshchoi osvity yak nevid'iemna chastyna systemy upravlinnia yakisti dystantsiinoho osvitnoho protsesu [Anonymous survey of higher education applicants as an integral part of the quality management system of the distance educational process]. *Odeskyi medychnyi zhurnal*. Odesa Medical Journal, 1 62–67 [in Ukrainian].
2. Kaskova, L.F., Morhun, N.A., Artemiev, A.V., Vashchenko, I.Yu., Chupryna, L.F., & Yanko N.V. (2022). Vyvchennia vpodoban zdobuvachiv vyshchoi osvity shchodo orhanizatsii navchalnoho protsesu [The study of students' preferences for the organization of the educational process]. *Ukrainskyi stomatolohichniy almanakh- Ukrainian Dental Almanac*, 2, 51–54 [in Ukrainian].

3. Bidenko, N.V., Dzevulska, I.V., Matkivska, R.M., Ibrahimova, I.V., Prysiashniuk, L.V., & Yanchyshyn A.Ya. (2022). Zastosuvannya anketnoho opytuvannya studentiv z metoiu pidvyshchennia yakosti vykladannia anatomii liudyny na stomatolohichnomu fakulteti [Application of a questionnaire of students to improve the quality of the human anatomy offer at the faculty of dental studies]. *Suchasna stomatolohiia- Actual Dentistry*, 3–4, 45–49 [in Ukrainian].

4. Terenda, N.O., Terenda, O.A., Horishnyi, M.I., & Panchyshyn N.Ya. (2020). Osoblyvosti dystantsiinoho navchannia studentiv v umovakh pandemii COVID-19 (za rezultatsamy anketuvannia) [Features of distance learning of students in the conditions of the covid-19 pandemic (according to the results of the survey)]. *Medychna osvita – Medical Education*, 4, 57–60 [in Ukrainian].

5. Berezhna, A.V., Liubchenko, A.O., & Medvedeva M.S. (2022). Otsinka stavlennia zdobuvachiv vysh-

choi osvityza spetsialnistiu «Stomatolohiia» do dystantsiinoho navchannia: kros-sektsiine epidemiolohichne doslidzhennia [Assessment of dental students' attitude to distance learning: cross – sectional study]. *Skhidnoukrainskyi medychnyi zhurnal – Eastern Ukrainian Medical Journal*, 10 (1), 116–123 [in Ukrainian].

6. Riabushko, O.B., Yeroshenko, H.A., Klymach, T.M., Vatsenko, A.V., Ulanovska-Tsyba, N.A., & Shevchenko K.V. (2021). Rezultaty anketuvannia studentiv shchodo osoblyvostei realizatsii dystantsiinoho navchannia [Results of students survey about features of distance learning]. *Visnyk problem biologii i medytsyny- Bulletin of problems in biology and medicine*, 2(160), 165–169 [in Ukrainian].

7. Strilchuk, L.M., Skliarov, Ye.Ya., & Sichkoriz O.Ye. (2022). Dystantsiine navchannia: novi prob-

lemy chy novi mozhlyvosti (za rezultatamy opytuvannia uchasnykiv navchalnoho protsesu) [Distance learning: new problems or new options (according to the poll of participants of the educational process)]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 39–45 [in Ukrainian].

8. Shynkar, O.V. (2023). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v Donetskomu Natsionalnomu medychnomu universyteti. Problemy i perevahy ochyma studentiv [Organization of distance learning at the donetsk national medical university. problem and advantages accoding to students]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorov'ia Ukrainy. Bulletin of social hygiene and health protection organization of Ukraine*, 4, 67–70 [in Ukrainian].

Отримано 12.11.2024

Електронна адреса для листування: aleksandrvoznyu.1965@gmail.com